

# КОМУНІКАТИВНА ФУНКЦІЯ ДИСКУРСИВНИХ МАРКЕРІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Т. Б. Маслова*

*Національний технічний університет України «КПІ»*

Спілкування людей є важливим джерелом прояву суб'єктивного чинника в мові і мовленні, тобто демонстрації ставлення мовця до об'єктів дійсності, змісту повідомлюваного, адресата тощо. Елементи комунікативного смислу, які стосуються переважно внутрішнього світу учасників спілкування, їх почуттів, емоцій, оцінок, у лінгвістиці називаються прагматичними і досліджуються на засадах лінгвістичної прагматики. Комунікативний прагматичний смисл, контекстно і ситуативно зумовлений, формується різними засобами – мовними, мовленнєвими і позамовними, відбиваючи особистісні характеристики комунікантів, їх інтенції та взаємовідносини.

Прагматичний потенціал лексичних одиниць, природа яких є винятково комунікативною і функція яких полягає у забезпеченні зв'язності вербального спілкування, або дискурсу, традиційно привертає увагу науковців, які вивчають мовленнєві аспекти англійської мови (А. Вежбицька, С. Засекін, А. Левицький, О. Падучева, D. Blakemore, В. Fraser, М.А.К Halliday, G. Redeker, D. Schiffrin). У лінгвістичній літературі ці функціональні одиниці мають різні термінологічні найменування – частки, модальні слова, текстові конектори, метатекстові оператори, вставні вирази, дискурсивні слова, дискурсивні маркери. Останній термін наразі зустрічається у зарубіжних студіях найчастіше (англ. *discourse markers*), оскільки він вказує на головне завдання, яке виконується всіма дискурсивними маркерами, а саме – позначення зв'язку між компонентами дискурсу, але у той самий час дає змогу підібрати інші назви для окремих видів дискурсивних маркерів, залежно від їх будови, особливостей вживання і т.д.

Дискурсивні маркери – це мовні одиниці, які служать для встановлення певного експліцитного зв'язку між даним сегментом дискурсу і попереднім висловлюванням. Функція співвіднесення змісту конкретного висловлювання із загальною комунікативною ситуацією дискурсу відтісняє на другий план формальні характеристики дискурсивних маркерів, пов'язані із їх структурою. Насправді, питання до якої частини мови належать дискурсивні маркери є дискусійним і досі залишається невирішеним [1; 4].

В цілому, з точки зору граматики дискурсивні маркери можна поділити на чотири класи – вставні слова (*however, thus, incidentally*), сполучники сурядного зв'язку (*but, and, or*), підрядного зв'язку (*while, since, unless*) та прийменникові вирази (*as a result of, because of, despite, in comparison to/with*). Хоча така класифікація є дуже спрощеною, вона допомагає скласти уявлення про синтаксичну природу і функціонування дискурсивних маркерів у мовленні.

Більш ґрунтовним є розрізнення дискурсивних маркерів за семантичними ознаками. Вважається, що дискурсивні маркери мають основне значення, яке вказує на тип зв'язку між висловлюваннями, або сегментами дискурсу, і, відповідно, їх можна поділити на додаткові, причинно-наслідкові, умовні,

темпоральні й протиставні (Табл. 1) [2; 6; 4].

Таблиця 1. Типи дискурсивних маркерів за семантикою основного значення

Дискурсивні маркери	Приклади
Додаткові	<i>also, and, besides, further(more), correspondingly, in addition (to), moreover, incidentally, in particular, similarly, either, neither, neither...nor, what is more</i>
Причинно-наслідкові	<i>accordingly, as a result, because, consequently, for, for this reason, hence, in order to, on account of, therefore, thus, since, so, so that</i>
Умовні	<i>assuming, even if, if, in that case, otherwise, provided, unless, under some conditions</i>
Темпоральні	<i>after this/that, afterwards, eventually, first, finally, initially, lastly, next, now, secondly, then, at last</i>
Протиставні	<i>(al)though, but, conversely, despite, however, in comparison, in contrast, instead, in spite of, nevertheless, on the contrary, on the other hand, rather (than), still, whereas, yet</i>

Важливо зазначити, що якщо дискурсивний маркер, який вживається у своєму основному значенні, прибрати з контексту, зазначений зв'язок між висловлюваннями все одно буде присутній, але буде виражений імпліцитно і його буде складніше інтерпретувати. Тому вживання дискурсивних маркерів сприяє ефективності комунікації, і є власне одним з показників володіння іноземною мовою на високому рівні, забезпечуючи зв'язність мовлення, як в усній, так і письмовій формі.

Разом з тим, дискурсивний маркер може мати інші значення, які є прагматично-орієнтованими і розпізнаються лише у контексті комунікації. Наприклад, *so* може вказувати не лише на причинно-наслідковий зв'язок між окремими висловлюваннями (а), але й на початок нової розмови (б), перевірку того, чи було правильно зрозуміле почуте (в), або означати, що для адресата отримана інформація є неважливою (г) [4; 5; 7; 10]:

а) *Michael was tired. So, he left early.*

б) *So, what have you been doing today?*

в) – *How long were you in your previous job with Alpha? – Five years. – So, you were employed by Alpha for about 5 years, right?*

г) – *My clothes are still wet. – So put the drier on for another 30 minutes.*

Загалом, можна виділити три різновиди семантико-прагматичного смислу дискурсивних маркерів:

- зовнішньо-орієнтований, тобто визначення відношень між елементами контексту і ситуації спілкування (вживання в основному значенні, на позначення типу зв'язку між висловлюваннями);
- внутрішньо-орієнтований, в разі якщо певний дискурсивний маркер характеризується особливостями семантики і прагматики;
- контекстно-орієнтований, пов'язаний із функціонуванням у межах конкретних дискурсів, мовленнєвих жанрів (вживання у додатковому, прагматичному значенні у певному контексті) [1, с. 91-92].

Одиниці, що мають особливий прагматичний потенціал, хоча можуть так само називатися дискурсивними маркерами, мають суттєві відмінності у граматиці, семантиці, будові, сфері функціонування. Б. Фрейзер, наприклад, виокремлює їх як «прагматичні маркери» трьох видів:

- 1) «базові» прагматичні маркери, які вказують на тип мовного акту і ілокутивну силу повідомлення (*I suggest, I swear, I promise, I regret*);
- 2) «коментуючі» прагматичні маркери, які наводять думку мовця щодо змісту повідомлення, наприклад його власне ставлення, оцінку, рівень впевненості у своїх словах (*fortunately, sadly, frankly speaking, certainly, possibly, if I am not mistaken*);
- 3) «паралельні» прагматичні маркери, які мають самостійне, незалежне від основного повідомлення, значення (окличні форми *Waiter! My friend, Sir*, вигуки *Oh! Wow!*, маркери зміни комунікативних ролей *alright, here, listen, look (here), now, so, well, you see*) [3; 5; 8; 9].

Як бачимо, прагматичні дискурсивні маркери, які є типові передусім для усного спілкування, організовують взаємодію мовця і слухача, регламентуючи участь кожного з них, розставляючи потрібні акценти, додаючи емоції тощо.

Таким чином, комунікативна функція дискурсивних маркерів тісно пов'язана з процесами формування різних типів дискурсу, підтримки їх зв'язності, акцентування тональності та реєстрових характеристик мовлення. З огляду на варіативність прагматичного потенціалу та різноманітність сфер вживання дискурсивні маркери є важливим об'єктом лінгвістичних досліджень.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – 304 с.
2. Засєкін С. В. Дискурсивні маркери когерентності англомовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / С. В. Засєкін; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2001. – 20 с.
3. Alami M. Pragmatic functions of discourse markers: a review of related literature / Manizheh Alami // International Journal on Studies in English Language and Literature. Volume 3, Issue 3, March 2015. – p. 1-10.
4. Fraser B. What are discourse markers? / B. Fraser // Journal of Pragmatics, 31. – 1999. – p. 931-952
5. Fraser B. Pragmatic markers / B. Fraser // Pragmatics, 6(2). – 1996. – p. 167–190.
6. Grammar for English Language Teachers / M. Parrot. – CUP, 2002. – 450 p.
7. Macmillan English dictionary for advanced learners. – Macmillan Publishers Limited, 2007. – 1748 p.
8. Maschler Y., Schiffrin D. Discourse Markers: Language, Meaning, and Context / Yael Maschler, Deborah Schiffrin // The Handbook of Discourse Analysis, second edition. – John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ, USA, 2015. – p. 189-221.
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary. – OUP, 2010. – 1796 p.
10. Schiffrin D. Discourse Markers / D. Schiffrin. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 364 p.